

Sanhedrin (Mishnah 23a, according to the Gemara's final understanding)

דיני ממונות בשלשה — **Monetary cases are judged by a court of three.** How are the judges chosen? זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד — **This litigant selects for himself one judge and that litigant selects for himself one judge,** ושניהם בוררין להו עוד אחד — **and both litigants together select for themselves one more judge.** דברי רבי מאיר — **These are the words of R' Meir.** וחכמים אומרים — **But the Sages say:** שני דיינין בוררין להו עוד אחד — **The two judges selected by the litigants select for them one more judge.**

Sanhedrin (Gemara 23a)

The Gemara interpreted the Mishnah to mean that if each litigant rejects the court selected by the other, they choose a third court that is mutually acceptable. The Gemara now challenges this interpretation:

וחכמים אומרים שני דיינין בוררין להו עוד אחד — **But the Sages say:** The two judges selected by the litigants select for themselves one more judge. ואי סלקא דעתך כדקאמרין בית דין — **And if you should think as we said earlier,** that in the Mishnah's case each litigant selected a full court of three which the other litigant rejected, אלו — **can a court, after having been disqualified** by the litigants, בית דין בטר דפסלי להו — **go and select another court for [the litigants]** and obligate them to try their case before that court? ועוד — **And furthermore,** מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד — **What is the meaning of the Mishnah's categorical language: "This litigant selects for himself one court and that litigant selects for himself one court"?** This implies that it is mandatory for each litigant to make his own selection. — ? —

The Gemara reinterprets the Mishnah:

כשזה בורר לו דין אחד וזה בורר — **Rather, this is what [the Mishnah] is saying:** אלא הכי קאמר — **When this litigant selects for himself one judge and that litigant selects for himself one judge,** עוד אחד ושניהם בוררין להו — **both litigants together select for themselves one more judge.**

The Gemara inquires:

מאי שנא דעבדי הכי — **Why must they do the selecting in this manner?**

The Gemara answers:

מתוך שזה — **They say in the West in the name of R' Zeira:** אמרי במערבא משמיה דר' זערא — **Since this litigant selects for himself one judge and that litigant selects for himself one judge** ושניהם בוררין להו עוד אחד — **and both litigants select for themselves one more judge,** יצא הדין לאמיתו — **the judgment will emerge correctly.**

שלחן ערוך (ג, א) - וכל שלשה דיינים נקראים בית דין אפילו הדיוטות והם דנים את האדם בעל כרחו אם הנתבע מסרב לירד לדין או שאינו רוצה לדון עם התובע בעירו, אבל אם רוצה לדון עמו בעירו אלא שאינו חפץ בשלשה שבירר התובע אז זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד.

רמ"א - ונ"ל דוקא דיינים שאינם קבועים אבל אם דיינים קבועים בעיר לא יוכל לומר לא אדון לפניכם אלא בזה בורר, וכן נוהגים בעירנו.

רש"י (סנהדרין כג.) - דצייתי בעלי דינין דסבר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך והדיינין בעצמן נוחה דעתן להפך בזכות שניהן מפני ששניהם ביררום.

רא"ש - מפני שיש חסרי דעת טועין בדברי רש"י ולמדו ממנו שהדיין יש לו להפך בזכות אותו שבייר ועומד במקומו לחפות בדברים אשר לא כדן ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות ונתלין בדברי רש"י שמשמע שיש לו להפך בזכותו וחלילה וחס לא דקדקו בדבריו שכתב דסברי הרי אני ביררתי, כי הוא סובר כך שיהפך בזכותו יותר מבזכות האחר ומתוך זה ציית לדיניהם, אבל הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברא לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור, אבל אם היה יכול להטעות את חבירו לקבל סברתו אף על פי שהוא מסופק בה הרי זה בכלל מטה משפט, אבל מתוך שזה ביררו מבין דבריו לאשורו ואם יש לו שום צד זכות נושא ונותן אם חברו וכן עושה הדיין האחר לשני נמצא לא נשאר זכות נסתר ונעלם לשניהם והשלישי שומע משא ומתן של שניהם ומכריע ביניהם ויוצא הדין לאמתו.

נמוקי יוסף - מכיון שביררו הוא מעיין בדבר יפה ואפילו כשהוא רואה שיתחייב בדין אינו ממחר לפסוק הדין כנגדו אלא ממתין שמא יתברר הדבר יותר ויכול לזכותו מן הדין וכן השני ומאחר שהם מתונין בדין ואין פוסקין אותו לאלתר הם דנין דין אמת לאמתו.

מעלת זבל"א

שבות יעקב (ב, קמג) - ראיתי בהרבה קהלות אף שיש להם דיינים קבועין מכל מקום בדבר גדול מתפשרים על פי הרוב לדון בזה בורר כדי שיצא הדין לאמתו לכן נ"ל פשוט שאין לשנות מנהג בזה שהוא מנהג וותיקין מיוסד על פי שורת הדין וההלכה... ובפרטות בזמנים אלו שעל פי הרוב מנהיגי וטובי העיר ממנים דיינים לקרוביהם ואוהביהם אף על פי שאינם הגונים ואינם ראויים לדון.

אגרות משה (ח"מ ב, ג) - רוצה בזבל"א אין יכולין לכופו שילך לבית דין בלא זבל"א אף שהוא מומחה, ומסתבר דהוא גם לפני שלשה מומחין אין יכולין לכופו לדונו בעל כרחו. [וע"ש בענין ב"ד קבוע].

להורות נתן (ז, קכ) - מה אם הנתבע אומר שאינו רוצה בבית דין של ג' אלא בזבל"א דשומעין, מכל שכן אם התובע אומר כן שכחו יפה [בענין נלך לבית הוועד] ודאי דשומעין לו.

משיב בהלכה (קו"ח ח) - אם התובע יכול לכופו הנתבע לדון בפני זבל"א דוקא או לאו, היה נראה דזה תלוי במחלוקת הסמ"ג והנמוקי יוסף שנחלקו בב' בתי דינים בעיר אחת... אם כן י"ל דלהנמוקי יוסף שסבירא ליה דיד התובע על העליונה לכופו לדון לפני בית דין היותר טוב הוא הדין שיכול לכופו לדון בזבל"א, ולדעת הסמ"ג דיד התובע על העליונה אפילו מבית דין גדול לקטן י"ל דהוא הדין שאינו יכול לכופו אותו לדון בזבל"א דוקא... תבנא לדינא כל שהנתבע מסכים לילך לבית דין שאין נוטים לשום צד אין התובע יכול לכופו לדון בזבל"א, וכ"ש למה שכתבו האחרונים דבזמנינו שרבים טועין בפירוש רש"י ומהפכין בזכות בעל דין שלא כדין.

מעלת בית דין קבוע

שו"ת מוהרא"ל צינץ (ח"מ סי' כג) - נראה דרמ"א לא קאמר רק דהנתבע אין לו רשות להשמט שלא לדון בפני בית דין הקבוע וזה המנהג שלא לבא לידי השמטה, אבל אם התובע רוצה לדון בזבל"א ורוצה ליקח לו א' לצד שלו גם רמ"א מודה דהרשות בידו.

עבודת הגרשוני (סי' מז) - נראה שטענת לבית דין הסמוך נלך עדיף מזבל"א וזבל"א בפרטות בדורות הללו שיש טועין בדברי רש"י, והכי משמע בכמה תשובות אחרונים שכתבו שבמקום שאין שם בית דין קבוע ילכו לבית דין הסמוך ולא הזכירו כלל שירדו לדין בזבל"א. וזה אשתקד ראיתי פסק אחד... שאין אחד מן הצדדים יוכל להכריח לזבל"א במקומו רק ילכו לב"ד הסמוך. [וע"ע שב יעקב (ח"מ סי' א) ופורת יוסף (סי' י).]

חזון איש (סנהדרין טו, ז) - ואפשר שאין דינו של הרמ"א משום תקנת הקהלות אלא מעיקר הדין שהרי יש מקום לקבוע שכל בית דין יכול לכופו לבעל דין ולא מצוי למדחי לבית דין אחר קאזילנא שהרי כל בית דין עושה כמשפט התורה... וגם יש בזה משום כבוד הבית דין ולפי זה גם מלוא אינו יכול לתובעו לבית דין אחר.

שבט הלוי (ח, קב; וע"ע ט, רפה) - אם הנתבע רוצה לפני בית דין של ג' תלמידי חכמים מקובלים על הבריות והתובע רוצה דוקא בזבל"א דדעתי העניה שהדין עם הנתבע. [וע"ע להורות נתן ז, קכ].

להורות נתן (ח, ק) - היכי שיש חשש שהדיינים הקבועים אינם הגונים ואינם ראויין לדון וכנדון השבות יעקב בזה ודאי דעדיף לדון בזבל"א, אבל כהיום שיש כמה בתי דינים קבועים בעיר או בסמוך לה ובלי ספק שיש בית דין אשר הכל מודים שהם הגונים וראויין לדון ודאי דעדיף טפי לדון בבית דין קבוע והגון... וגם דהשבות יעקב מיירי דעכ"פ השליש הוא מבית דין הקבוע בעיר ואם כן איכא עכ"פ מורא ב"ד על הנבררים.